

ELMA KOKUSU İLE GELEN ÖLÜM: HALEPÇE

Mustafa Yıldız

İNSAMER

IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Yıldız, Mustafa. "Elma Kokusu ile Gelen Ölüm: Halepçe". İNSAMER 16.03.2021.

Analiz

Geçtiğimiz yüzyılda Ortadoğu'nun en büyük katliamlarından biri Irak'ın kuzeyindeki Halepçe kentinde yaşanmıştır. Kentteki binlerce insan Irak rejim güçleri tarafından düzenlenen kimyasal silah saldırısı sonucu can vermiştir. Saldırı, Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak rejiminin İran'a açtığı savaşıyla bağlantılı olsa da katliamın boyutları yaşananların intikam saldırısı olduğu gerçeğini açıkça ortaya koymaktadır.

1979 yılındaki İslam Devrimi'nden sonra İran lideri Humeyni'nin ülkedeki üst düzey komutanları idam etmesi, İran ordusunda zafiyete yol açmış ve bu durum Saddam rejimi tarafından bulunmaz bir fırsat olarak görülmüştür. İran'dan rahatsızlığını her zaman dile getiren Irak rejimi, İran'daki durumu kendisi için avantaja dönüştürmek amacıyla 22 Eylül 1980 tarihinde İran'a savaş açmış ve bu savaşla

birlikte bölge tarihini kökünden değiştirecek bir dönem başlamıştır.

Tarafların birbirine karşı mutlak zafer elde edemediği İran-İrak Savaşı sekiz yıl sürmüş, savaş boyunca yaklaşık 1 milyon insan ölmüş, 2 milyon insan yaralanmış ve 150 milyar dolara yakın maddi hasar oluşmuştur. Ne var ki savaş sona erdiğinde bu kez de intikam saldırıları ve ertelenen diğer operasyonlar her iki ülkede de devam etmiştir.

İşte Halepçe Katliamı olarak bilinen olay, Saddam'ın Irak içindeki intikam saldırılarından biri olarak bu dönemde yaşanmıştır. Saddam rejimi, 23 Şubat-16 Eylül 1988 tarihleri arasında Irak'ın kuzeyine, Enfal adını verdiği sekiz aşamalı bir operasyon başlatmıştır. Bu operasyonda özellikle Kürt bölgelerinde çok sayıda insan katledilmiş veya başka ülkelere kaçmak zorunda bırakılmıştır.

İNSAMER
IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Kuzey Irak'ın Süleymaniye kentinde bulunan Halepçe bölgesi, Sünni-Müslüman Kürtlerin yoğunlukta yaşadığı bir sınır kasabasıdır. Halepçeliler İran-İrak Savaşı boyunca iki tarafa da mesafeli durmak için çaba göstermiş ancak Celal Talabani liderliğindeki Kürdistan Yurtseverler Birliği'ne (KYB) bağlı muhalifler, İran ordusuyla iş birliği yaparak Halepçe üzerinden Irak'a girip Saddam güçleriyle savaşmıştır. Bu süreçte Saddam Hüseyin, bölgedeki peşmerge gruplarıyla güç birliği yapan İran ordusunun ilerleyişini durdurmak amacıyla Irak Ordusu Kuzey Cephesi Komutanı Ali Hasan el-Mecit el-Tikriti'ye kimyasal silah kullanması için talimat vermiştir.

Sonradan "Kimyasal Ali" lakabını alacak olan Tikriti, 16 Mart 1988 tarihinde başlayan ve üç gün süren hava saldırılarında Halepçe kasabası ve civarını kimyasal silahlarla bombalamış ve bu saldırılarda yaklaşık 12.000 kişi yaşamını yitirmiştir. Saldırıları tarihe Kanlı Cuma veya Halepçe Katliamı olarak geçmiştir. Kimyasal bombaları taşıyan sekiz adet MİG-23 savaş uçağının Halepçe kasabasına bir gece baskını düzenlemesiyle başlayan saldırılar yaklaşık beş saat sürmüştür. Bombardımandan sonra hayatta kalmayı başaran yedi yaşlarındaki bir çocuğun sokakta yankılanan şu sesi âdeta yaşanan katliamın sembol cümlesi olmuştur: "Dayê bêhna sêva te!" (Anne elma kokusu geliyor!). Çevreye yayılan elma kokusunu hisseden herkesin önce derisinin yanmaya başladığı, daha sonra da solunum sisteminin iflas etmesi sonucu hayatını kaybettiği tespit edilmiştir.

Halepçe'de ilk önce çocuklar, sonra yaşlılar, sonra kadınlar, sonra erkekler ve en son da insanlık ölmüştür. Saldırıdan sonra yapılan araştırmalara göre kullanılan kimyasallar, başta medeni Avrupa ülkeleri olmak üzere aslında Batılı ülkelere ithal edilmiş olan Hardal, Sarin ve VX gibi gazlar içeren kimyasal bombalardır. Her ne kadar Halepçe'de hayatını kaybedenlerin sayısı resmî belgelerde 5.000'den fazla olarak kayıtlara geçse de tüm Enfal Operasyonu boyunca hayatını kaybeden sivillerin sayısının 100.000'i aştığı tahmin edilmektedir.

İrak, Halepçe kasabasını 1988 yılında imzalanan ateşkes anlaşmasından sonra İran'dan geri almıştır. O tarihte fotoğraflarıyla katliamı ilk defa dünyaya duyuran Ramazan Öztürk, Halepçe'ye gittiği ilk günü şöyle anlatmaktadır:

"Halepçe çukur bir yerde ve etrafı dağlık olsa da geniş bir alandadır. Biz mezarlığın olduğu tepeye indik. Savaş devam ettiği için şehir içine inemedik. Akşama kadar vaktimiz vardı. İndiğimiz an itibarıyla o korkunç katliamın izlerini görmeye başladık. Hayvanlar etkilenmiş, kimi ölmüş kimi kalkamıyor, bazıları iniyor... İndiğimiz yerden şehrin içine girene kadar boş kapsüllerle karşılaştık. Kapsüllerin düştüğü yerlerde koca koca çukurlar açılmış... Kocaman bir şehirdi ve etrafta canlı olan hiçbir şey yoktu. Korkutucu bir sessizlik vardı. Kuş sesi bile yoktu. Tuhaf bir sessizlikti... Şehrin içine doğru yürümeye başladık. Sokaklara girdiğimizde sağda solda cesetleri görmeye başladık. Cesetler morarmış, kararmış çürümeye başlamıştı ve şehirde yoğun bir koku vardı. Şehri dolaştıkça katliamın boyutlarının büyüklüğünü gördük. Evlerin içlerinde, kapı diplerinde, sokak kenarlarında cesetlerle karşılaşıyorduk. Gördüğümüz bütün cesetler de çocuklara, genç kızlara, kadınlara, yaşlı insanlara aitti. Feci bir şekilde katledilmişlerdi. Boğularak, gözleri ve ciğerleri yanarak, iç organları parçalanarak katledilmişlerdi..."¹

İraklı Kürtlerin yaşadığı sorunlar, uluslararası kamuoyunda Halepçe Katliamı'yla gün yüzüne çıkıp bu katliamla sembolleşmiş olsa da Saddam rejiminin baş destekçisi Batılı ülkelerin döktüğü timsah göz yaşları, sonraki dönemde büyük bir suistimalin daha habercisi olmuştur. ABD, savaştan sonra Halepçe Katliamı'nı en sert şekilde kınadığını belirterek, bu kez de Kürtlerin hamiliğine soyunmuş ve o tarihten itibaren yaptığı her hamle ne Kürtlere ne de bölge insanına mutluluk getirmiştir.

ABD ve diğ er Batılı güçler, Saddam'ın kullandığı kimyasal silahların tedarikçisi olmaları hasebiyle savaşın ve yapılan katliamların sorumluları oldukları hâlde, 2003 yılında bu kez de tüm Irak halkının “kurtarıcısı” rolü ile Irak'ı işgal etme yüzsüzlüğünü göstermekten geri durmamışlardır. Aynı ABD, İran'a karşı savaşta desteklediği Irak rejimini bu defa kendi elleriyle devirmiştir. Halepçe Katliamı'nın sorumlularına yönelik açılan davada Kimyasal Ali lakaplı Ali Hasan el-Mecid, 2003 yılında ABD'li güçler tarafından yakalanıp 2007 yılında yargılanarak idam cezasına çarptırılmış ve karar, 2010 yılında uygulanmıştır.

Saddam Hüseyin ise 10 Ekim 2005'te insanlığa karşı işlediği suçlardan yargılanmaya başlanmış ve başta Halepçe Katliamı'nı içeren Enfal Davası olmak üzere diğ er davalardan da suçlu bulunarak 30 Aralık 2006'da idam edilmiştir.

Binlerce sivilin hayatını kaybettiği bu katliam, sadece Ortadoğu'daki rejimlerin kirli yüzünü deşifre eden rolüyle değil, Batılı ülkelerin bölgedeki insanlara biçtiği değeri göstermesiyle de ibretlik bir olaydır. Yalnızca iki failinin idam edilmesiyle olayın üstü kapatılmış olsa da onların müttefiki durumundaki Batılı ülkelerin hâlen Irak'ta kurtarıcı rolüyle bulunuyor olmaları, talihin bir cilvesi olsa gerek. Dün Kürtleri Saddam'a karşı savunma iddiasıyla bölgeye yerleşen Batılı güçlerin bugün aynı Kürtleri bu kez DAESH vb. gruplara karşı savundukları yönündeki söylemleri de ayrıcı manidardır. Zira her dönem Kürt mağduriyetleri oluşturulmasına göz yuman küresel güçlerin, her seferinde yine onları kurtarma bahanesiyle bölgedeki varlıklarını pekiştirmesi bir rastlantı olmasa gerek.

Sonnotlar

¹ <https://www.basnews.com/tr/babat/265889>